

PTUJSKI LIST

Politično gospodarski tednik.

Štev. 5

Ptuj, 30. januarja 1921

III. letnik

Stane:

Za celo leto K 40—
za pol leta 20—
za četrt leta 10—
za 1 mesec 3:50

Posamezna številka 1 K.

Uredništvo in upravništvo je v
Ptuju, Slovenski trg 3 (v starem
rotovžu), pritličje, levo.

Rokopisi se ne vrnejo.

Pomen ljudskega štetja.

V „Službenih Nevinah“ štev. 94, z dne 31. aprila 1920 in v „Uradnem listu“ z dne 23. oktobra 1920, št. 122 je objavljena uredba o popisu prebivalstva, hiš in domače živine, ki bi se imelo koncem minulega leta istočasno in enako izvršiti na vsem teritoriju kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev in ki se bo vršilo 31. januarja 1921.

Odveč je, da bi se važnost tega popisa posebej povdarjala, dovolj je omeniti le toliko, da je poznavanje številnega stanja prebivalstva ne samo potrebno za narodoslovna raziskovanja, ampak je tudi še večje važnosti za upravne namene vsake dobro urejene države. Na noben drug način ne more država sebe bolje spoznati in biti natančno poučena o svoji velikosti in ustroju kakor s periodičnim nabiranjem podatkov o prebivalstvu.

Za našo mlado kraljevino nima ta prvi popis prebivalstva samo pomena kot veliko kulturno delo, ki bo potomstvu zapustilo verno sliko stanja, v katerem se je naše pleme nahajalo v početku stvaritve edinstvene domovine našega troimenega naroda, temveč bo tudi sedaj dobro služilo kot temelj pri izvršitvi nove državne ureditve, ker so podatki o prebivalstvu osnova za upravno gospodarsko in sploh celokupno socialno politiko.

Za izvedbo tega velikega statističnega dela je treba intenzivnega delovanja vseh prosvetnih družabnih stanov in najaktivnejšega občinskih in državnih oblastev.

Vsled tega se je z omenjeno uredbo določilo, da ta popis izvrše občine s sodelovanjem vseh pismenih državljanov, kateri imajo dolžnost, da na poziv občine vrše odkazane posle, dočim je nadzorovalnim oblastim poverjena kontrola in nadziranje dela popisnih organov.

V slučaju, da v kakem kraju prebivalstvo napačno razume pomen tega popisa, morajo nadzorovalne oblasti obrazložiti pomen popisa in ljudi prepričati, da so podatki, pridobljeni s popisom prebivalstva splošne važnosti za vsakega, niso pa nikakor v škodo pojedincev, ker se vsi osebni podatki, katere zbira statistika, obdelujejo in sestavljajo v skupinah tako, da se v statističnih tabelah osebnosti popolnoma izgube. Osebni podatki so tudi največja tajnost, ki se nikomur ne objavljajo in nimajo nobene zveze z določevanjem in plačevanjem davkov, vojno obveznostjo, rekvizicijami, ali s kakim novim obteženjem in obremenjenjem prebivalstva.

Od poverjenjstva za socialno skrbstvo.

Izobrazba in vzgoja.

Neki krajni šolski svet je sklenil, da ne dovoli šolskih prostorov za gledališke igre. Vzrok: ker udeleženci delajo škodo na zidovju, oknih in šolski opremi. Igre prireja mladina, brezobzirno dela škodo, po veselici pa se nikdo ne briga za snaženje in poravnanje nastale škode. Ker so prireditelji brez premoženja, zato krajni šolski svet tudi nima

jamstva za povrnitev škode in je bil primoran k omenjenemu sklepu, da varuje davkoplačevalce šolskega okoliša nepotrebnih izdatkov. Stroški za kurjavo in druge šolske potrebščine gredo v desettisočake; umevno je, da se člani krajnih šolskih svetov branijo izdatkov, ki nastanejo iz samo razuzdanosti.

Žalibog je res, da je mladina zelo podivjana in razuzdana, da se moramo resno bati za bodočnost. Brezobzirno se lomijo kolici iz plotov, zlasti okoli šol in cerkev in gorje onemu, ki bi storilce odganjal od tega početja. Če greš po noči skozi vas, skoro nisi varen življenja. Nujno potrebno je, da začnemo po načrtu delati proti tej podivjanosti. Pomagati morajo pred vsem stariši in skrbeti za to, da nedorasli fantje ne hodijo v gostilne in se ne klatijo po noči po vasi. Mnogo zakrivijo gostilničarji, ker se ne držijo naredbe, ki prepoveduje prodajo alkoholnih pijač mladini do 18. leta. Še več so krivi trgovci, ki kupujejo od mladih fantov zrnje, katero so dotičniki ukradli svojim lastnim starišem ali gospodarjem. Trenutno imajo dobiček od takih kupčij, pa ne pomislijo, da je tudi njihova lastnina v nevarnosti, če se mladina izpridi. Fant, ki ukrade zrnje svojemu očetu, si tolaži vest s tem, da je to tudi njegovo, kar je očetovo. Kmalu bo vest otopela in vzel bo, kjer bo dobil.

Kmečko ljudstvo tudi odločno zahteva, da sodišča postopajo z vso strogostjo zakona proti zločinom. Uboji in pretepi se kaznujejo premilo, umori nezakonskih otrok večkrat ostanejo brez kazni. To je seveda mnogim potuha in pobuda k podobnim dejanjem.

Treba pa je tudi pozitivnega dela za izobrazbo in vzgojo mladine. Gledališke igre in pevske prireditve so dobra sredstva za to. Morajo pa se vršiti dostojno. Na dan takšne prireditve bi moralo biti prepovedano točenje alkoholnih pijač v tistem kraju in v bližnji okolici. Stariši in mlajši posestniki se morajo udeležiti predstave, da brzdajo mladino. Množica mladine se uda razuzdanosti, če ne čuti nadzorstva. Ako pa vsak iz množice ve, da so navzoči resni ljudje, ki ga poznajo, se vendar varuje nepremišljenih dejavj. Že svarilen pogled zadostuje — seveda le pri treznih ljudeh. Zato je potrebna prepoved točenja alkohola ob takšnih prilikah. Blagodejnost te prepovedi se je jasno pokazala ob zadnjih volitvah.

Zlasti pa moramo skrbeti, da se število podivjane mladine ne pomnoži z naraščanjem. Vso skrb posvečajmo mladini, ki prihaja iz šol. Učiteljstvo in duhovščina naj dela složno, naj zbira to mladino, katero še pozna iz šole in jo kolikor toliko obvlada, v pevskih in izobraževalnih društvih ter jo navaja na plemenito zabavo. Ako prepustimo šoli odraslo mladino njenim malo starejšim in vsled vojne izprijenim tovarišem, potem bomo kmalu prišli tako daleč, da duhovnik in učitelj ne bosta mogla obstati med ljudstvom, a tudi kmečki posestniki ne bodo več varni ne življenja, ne svojega imetka. Zato, stariši, vzgajajte strogo svoje otroke in podpirajte šolo v njenem delu! Učiteljstvo pa se naj ne zadovolji z delom v šoli, temveč ga nadalj pri mladini, ko zapušča šolo!

BLAŽ KOCEN.

(Ob stoletnici njegovega rojstva.)

Vsako se še spominja iz svojih šolskih let Kocenovega zemljepisnega atlanta. Rabili so ga po različnih šolah, ljudskih in srednjih. Saj je bil to prvi domači atlas v Avstriji, primeren za šole. Pred Kocenovim atlasom so rabili v šolah prejšnje Avstrije le tuje proizvode, ki se niso dovolj ozirali na avstrijske razmere. Ko pa je izdelal Kocen l. 1870 svojega, je bil tako dober, da se je kmalu vpejal po vseh šolah. Rabile so se vedno nove izdaje, ki so se seveda izpopolnjevale in ostale v rabi do današnjih dni. Dobil je Kocenov atlas sicer tekmeča, toda ta tekmeč ga ni mogel izpodrinuti.

Kdo je bil ta mož, čigar atlas se je rabil pol stoletja po avstrijskih šolah? Blaž Kocen je bil sin slovenske matere. Narodil se je 24. januarja l. 1821 v vasi Hotunje župnije in občine Ponikva ob Južni železnici kot sin revnih kmetijskih starišev. V ljudsko šolo je hodil doma na Ponikvi. Jeseni l. 1833 pa je odšel v Celje v šole, kjer je dokončal šestrazredno gimnazijo l. 1839. Modroslovna letnika je nato dovršil v Gradcu. Po dokončanih gimnazijskih šolah je vstopil v celovško bogoslovje ter bil l. avgusta 1845 posvečen v mašnika. Do l. 1850 je kaplanoval v lavantinski škofiji. Jeseni tega leta je prišel za namestnega učitelja na celjsko gimnazijo. Prihodnje leto je odšel na Dunaj v fizikalni zavod in napravil naslednje leto izpit z odličnim uspehom. Služboval je nato v Ljubljani in Gorici, l. 1858 pa je bil pozvan na nemško gimnazijo v Olomuc, kjer je ostal do l. 1870. To leto je dobil dopust, da nadaljuje svoje kartografske in zemljepisne vede. Preselil se je v dunajsko predmestje Hernals. Tu je dovršil svoj prvi šolski atlas, a že prihodnje leto 1871 je 30. maja umrl na jetiki. Umrlo je njegovo telo, njegovo ime pa živi v njegovem delu.

Ponosni smemo biti Slovenci na tega svojega moža. Naši nasprotniki nam radi očitajo kulturno zaostalost. V časih avstrijske vlade so oholi Nemci smatrali slovenski narod kot nekak nižji narod v primeri z nemškim, kot manjvreden narod, ki se ne more povzpeti tako visoko kakor nemški narod. Resnica je bila ravno nasprotna. Že Val. Vodnik je spoznal, da „za uk si prebrisane glave, pa čedne in trdne postave.“ To so Slovenci tudi neštokrat pokazali. Značilno je med drugim, da sta dva pristna Slovenca spisala nekaj učnih knjig za nemške srednje šole, katerih knjig do danes ni nikdo prekosal. Bil je to Kocen s svojim atlantom in Fr. Močnik s svojimi računnicami in račanskimi učbeniki za ljudske in srednje šole.

Slovenec je telesno in duševno krepko razvit. Treba mu je le dati priliko, da lahko svoje zmožnosti primerno razvija. Avstrijska nemška vlada pa je od nekaj gledala, da bi naše kulturno gibanje ovirala, če že ne zatrla, ker njej ni bilo, da bi se tudi drugi narodi razvijali, nego da bi Nemci dobili v oblast gospodstvo nad slovanskimi narodi.